

TÜRKİYE'DE BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENİ PROFİLİ:

Demografik Nitelikler, Yaşam Tarzı ve
Çalışma Ortamı*

Şeref ÇIÇEK, Sadettin KIRAZCI, Settar KOÇAK

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Fak., Beden Eğitimi ve Spor Bölümü

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Türkiye'de ilköğretimin ikinci kademesi ve liselerde görev yapan beden eğitimi öğretmenlerinin demografik nitelikleri, alışkanlıkları ve çalışma ortamlarına ilişkin bulguları ortaya koymaktır. Çalışmaya Türkiye'nin 69 ilinden toplam 722 (244 bayan, 478 erkek) beden eğitimi öğretmeni katılmıştır. Öğretmenlerin demografik nitelikleri, alışkanlıkları ve çalışma ortamlarını belirlemek amacıyla 15 sorudan oluşan bir anket kullanılmıştır.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin yaş ortalaması 32.8± 7.3 ortalama hizmet süresi 8.5± 6.9 yıldır. Öğretmenlerin % 46.3'ü alanla ilgili bir hizmet içi eğitim programına katıldıklarını ve % 69.2'si de hizmet içi eğitime ihtiyaç duyduklarını belirtmişler. Çalışma ortamlarına ilişkin sorularda, sınıf mevcudu ortalaması 38.8± 9.2 kişidir. Buna karşılık, öğretmenler çalıştıkları okulları tesis ve malzeme yönünden yetersiz bulmaktadırlar. Haftalık ortalama ders yükü 22.0± 7.2 ve ders dışı faaliyetlere harcanan süre 9±3.1 saattir. Öğretmenlerin % 95'i okul takımlarını çalıştırdıklarını belirtmişlerdir. Alışkanlıklar yönünden öğretmenlerin % 25'i haftada en az birkaç kez alkol aldıklarını, % 50.2'si sigara içtiğini, % 75'i kerkedisini olması gerekenden % 5-10 oranında daha fazla kilolu bulunduğunu belirtmişlerdir.

Elde edilen bilgiler beden eğitimi dersinin mevcut çalışma ortamında amaçlarına ulaşmasının güçlüğünü göstermektedir. Sonuçlar beden eğitimi derslerinin kalabalık sınıflarda ve yetersiz malzeme ve tesislerde yapıldığını ve öğretmenlerin ders içi ve ders dışı öğretim yüklerinin fazla olduğunu ortaya koymuştur.

Anahtar Sözcükler: *Beden Eğitimi , Öğretmen Profili, Alışkanlıklar, Çalışma Ortamları*

(*) Bu çalışma 5-7 Kasım 1998 tarihlerinde yapılan V. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresinde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Geliş Tarihi : 24.05.1999
Yayına Kabul Tarihi : 06.09.1999

PHYSICAL EDUCATION TEACHER PROFILE IN TURKEY:

Demographic Characteristics, working atmosphere and habits

ABSTRACT

Purpose of this study was to determine demographic characteristics, habits, working atmosphere of physical education teachers who were working 6,7 and 8 grades of elementary education and secondary education level in Turkey. In this study, 722 (244 female, 478 male) physical education teachers from 69 cities of Turkey were participated. A questionnaire included 15 questions were administered to physical education teachers by mail.

Participant physical education teachers were $x=32.8\pm 7.3$ years old, they were teaching $x= 8.5\pm 6.9$ years. Among the participants 46.3 % were participated in-service training program and % 69.2 of them indicated need for in-service training.

– Related to working atmosphere in the schools, teachers indicated that mean number of students in the class was 38.83 ± 9.2 and schools had inadequate sport facilities and equipment. They were teaching $x= 22\pm 7.2$ hours/week and participated $x=9$ hours/week extracurricular activity in the schools. Almost all the participants (95%) were coaching school teams. Related to their habits, 25 % of them were drinking alcohol at least one or two times a week and 50.2% were smoking. Teachers perceived themselves 5-10 % fatter than their normal weight.

Findings related to working atmosphere in the schools and habits of teachers showed that under the present conditions, it was difficult to reach physical education course objectives. Results stated that physical education teachers were teaching in very crowded classes, without adequate facilities and equipment. They had also heavy teaching load and extracurricular activities in schools.

Key Words: Physical Education, Teacher Profile, Habits, Working Atmosphere

GİRİŞ

Beden eğitimi dersleri genel eğitimin ayrılmaz bir parçası olarak çocuğun tüm kişiliğinin eğitiminde etkili bir rol oynar (Harrison ve Blakemore, 1992). Bu nedenle okullarda beden eğitimi derslerinin istenilen amaçlarına ulaşmasını sağlayacak nitelikli öğretmen ihtiyacının ve eğitim-öğretim ortamlarının sağlanması çok önemlidir.

Okullarda beden eğitimi dersleri uygulamalı boyutunun olması, ders yapılacak ortamın saha, salon, okul bahçesi gibi bilinen sınıf ortamlarından farklılık arz etmesi, ders için gerekli malzemenin ; top, file, minder, kasa, v.b. diğer derslerden çok farklı olması sebeplerinden dolayı farklı bir çalışma ortamı gerektirmektedir.

Beden eğitimi öğretmenin ders içi ve ders dışı öğretim faaliyetleri açısından da diğer derslerden farklı olarak ders süresince öğretmen öğrenci iletişimi çok yoğun gerçekleşmektedir. Beden eğitimi öğretmenleri ders süresince fiziksel olarak diğer öğretmenlere göre daha çok yorulmaktadırlar. Okullarda aldıkları görev ve sorumluluklar; okul takımı çalıştırma, tören ve kutlamalarla ilgili organizasyon gibi aktiviteler yönünden de farklılıklar söz konusudur.

Beden eğitimi öğretmenin öğrenci gözündeki konumu da diğer öğretmenlere göre farklıdır. Araştırmalar (Melville ve Cardinal, 1988; Whitley ve arkadaşları, 1988) özellikle beden eğitimi öğretmenin sağlıkla ilgili alışkanlıklar yönünden öğrenciler tarafından örnek alındığını göstermektedir. "Beden eğitimi öğretmenin nitelikleri ne olmalıdır?" sorusuna en önce ve-

rilen cevaplardan birisi "sağlıklı yaşam tarzına sahip olmak" olarak belirlenmiştir (Lumpkin, 1990). Bu nedenle beden eğitimi öğretmeni, öğrencilerin ve toplumun gözünde sağlıklı model oluşturmalıdır (Siedentop, 1991; Whitley, Sage ve Butcher, 1988).

Türkiye’de beden eğitimi derslerinin istenilen amaçlara ulaşmaktan çok uzak olduğu, öğrenciler, okul idarecileri ve beden eğitimi öğretmenleri tarafından sürekli dile getirilmektedir (Köksal, 1995; Özkan 1991; Çumralıgil 1995). Bu durumla ilgili olarak beden eğitimi derslerinin ilköğretimin birinci kademesinde haftada 2 saat ve ikinci kademesinde yalnızca bir saat olması, buna karşın ders içeriklerinin çok fazla olması, tesis ve malzeme yetersizliği, sınıfların kalabalık olması, dersle ilgili olarak beden eğitimi öğretmenlerinin ders planlarını hazırlamada yetersizliği, öğretmen merkezli (komut ve alıştırmaya yöntemleri) ders işlenmesi, değerlendirmenin yeterince ve objektif yapılmaması ortaya konan bazı nedenlerdir (Çiçek ve Koçak, 1997). Beden eğitimi derslerine karşı oluşan olumsuzluk birden fazla boyutta ele alınması gereken bir durumdur. Bu nedenle sorun ele alınırken öğrenci, okul ortamı ve öğretmen niteliği ile ilgili bilimsel verilere ihtiyaç vardır.

Ayrıca beden eğitimi dersleri ve öğretmenlerine yönelik araştırmaya dayalı çalışmalar yapılırken, bu alana ve beden eğitimi öğretmenine özgü yukarıda bahsedilen farklılıkların gözönünde tutulması gereklidir.

Buradan hareketle çalışmanın amacı, beden eğitimi öğretmenlerinin demografik niteliklerine, çalışma ortamları ve yaşam tarzlarına yönelik bilgilerin toplanmasıdır. Bu bilgilerin üniversitelerimizde daha nitelikli öğretmen yetiştirilmesi ve okullarda daha etkin beden eğitimi dersleri yapılması yolundaki çalışmalara katkı sağlaması beklenmektedir.

YÖNTEM

Evren ve Örneklem: Bu araştırmanın evrenini ülkemizde görev yapan toplam 9938 (MEB, 1998) beden eğitimi öğretmeni oluşturmaktadır. Evren çok geniş olduğundan, Türkiye'nin 80 ilinin her birinden seçilen Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü ve Orta Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı 10'ar okula anketler gönderilmiştir. Bu çalışmada anketleri geri gönderen 69 ilden toplam 722 beden eğitimi öğretmeni örnekleme alınmıştır.

Bilgi Toplama Aracı: Çalışmaya yönelik bilgi toplama formunu geliştirmek için şu aşamalar izlenmiştir. İlk olarak konuyla ilgili Internet, ODTÜ kütüphanesi, TÜBİTAK ve YÖK dokümantasyon merkezlerinde geniş bir kaynak taraması yapılarak başlangıçta 17 sorudan oluşan bilgi toplama formu geliştirilmiştir. İkinci olarak ODTÜ Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimlerinde görev yapan ilgili öğretim üyeleri ile Millî Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi'nde (EARGED) görevli bir uzmanın görüşleri alınarak anketten iki soru çıkartılmıştır. Bunlara ek olarak formun kapsamı ve anlaşılabilirliği hakkında Ankara'da görev yapan 12 beden eğitimi öğretmeninden görüş alınarak forma son şekli verilmiştir.

Geliştirilen bu bilgi toplama formunda öğretmenlerin demografik özelliklerine yönelik cin-

siyet, yaş, mesleki kıdem, çalıştığı okul bilgilerini içeren 4 soru, yaşam tarzlarına ilişkin kendi algılarına göre kilo durumları, sigara içme alışkanlığı ve alkol kullanımı, düzenli spor yapma alışkanlığı ve spor faaliyetlerini izleme alışkanlıkları üzerine 5 soru ve çalışma ortamlarına ilişkin beden eğitimi derslerinde ortalama sınıf mevcudu, haftalık ders yükü, ders dışı etkinliklere ayrılan süre, okul takımlarında görev alma, çalıştıkları okullarda tesis ve malzeme yönünden yeterliliklerini kapsayan 6 soru olmak üzere toplam 15 soru yer almıştır.

İşlem: Bu çalışma Millî Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi'nce (EARGED) desteklenmiş, bilgi toplama formu çalışma için belirlenen okullarda görev yapan beden eğitimi öğretmenlerine EARGED tarafından Millî Eğitim İl Müdürlükleri aracılığıyla postayla gönderilmiştir.

Verilerin analizi: Bilgi formunda yer alan 15 soru için her bir seçeneğinin sıklıklar ve yüzdeleri ile her bir soru için ortalama ve standart sapmalar hesaplanmıştır. Tüm istatistiksel analizler SPSS paket programı ile yapılmıştır.

BULGULAR

Bu çalışmanın bulguları beden eğitimi öğretmenine ait demografik nitelikler, çalışma ortamları ve alışkanlıkları sırasına göre verilmiştir.

Demografik nitelikler: Çalışmaya katılan öğretmenlere demografik özelliklerine yönelik, yaş, cinsiyet, kaç yıldır beden eğitimi öğretmenliği yaptıkları ve halen çalıştıkları okul düzeyi ile ilgili olan dört soru sorulmuştur. Çalışmaya katılan beden eğitimi öğretmenlerine ilişkin bilgiler Tablo 1' de verilmiştir.

Tablo 1. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Demografik Nitelikleri

Nitelikler							Toplam
Cinsiyet	f	Kadın	Erkek				722
	%	244	478				
Kıdem	f	1 yıldan az	2-5 yıl	6-10 yıl	11-20 yıl	21 yılı üzeri	715
	%	125	212	118	226	34	
Çalıştığı okul türü	f	İlköğretim	Ortaöğretim				640
	%	206	434				
	%	32.2	67.8				

Türkiye’de Beden Eğitimi Öğretmeni Profili

Tablo 1’de görüldüğü gibi deneklerin %66.2’si erkek, %33.8’i kadın beden eğitimi öğretmenleridir. Yaş ortalamaları 32.8 ± 7.3 ’tür. Öğretmenlerin %47.2’si beş yıldan az süredir çalışmalarını belirtmişlerdir. Bu çalışmada yer alan beden eğitimi öğretmenlerinin %67.8’i orta öğretim, %32.2’si ilköğretim okullarında görev yapmaktadır.

Çalışma ortamları: Çalışmanın ikinci boyutunda beden eğitimi öğretmenlerine çalışma ortamları ile ilgili olarak ortalama kaç öğrenci ile ders yaptıkları, haftada kaç saat derse girdikleri, ders dışı etkinliklere ne kadar zaman ayırdıkları, okul takımları çalıştırma, çalıştıkları okullarda tesis ve malzeme yönünden yeterliliklerini kapsayan toplam 6 soru sorulmuştur. Öğretmenlere ait ders yükü ile ilgili bilgiler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2 Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Ders Yükü

Ders içi öğretim yükü (ders saati/hafta)		
$(\bar{x}=22 \pm 7.2)$		
	f	%
10 saatten az	66	9.2
11-20 saat	206	28.6
21-30 saat	419	58.2
30 saatten fazla	29	4.0
Toplam	720	100.0

Tablo 2’ye göre beden eğitimi öğretmenlerinin ortalama ders içi yükleri haftada 22 ± 7.2 saat, ders dışı etkinliklere harcadıkları süre ortalama 9 ± 3.1 saattir. Öğretmenler okullarda beden eğitimi derslerini ortalama 38.8 ± 9.2 öğrenci ile yaptıklarını belirtmişlerdir.

Beden eğitimi öğretmenlerinin görev aldıkları okullarda tesis ve malzeme durumu Tablo 3’te özetlenmiştir.

Tablo 3. Okullardaki Tesis ve Malzeme Durumu

	Malzeme Durumu		Tesis Durumu	
	f	%	f	%
Çok Yeterli	59	8.6	30	4.4
Yeterli	256	37.0	150	23.6
Yetersiz	301	43.6	326	47.0
Çok Yetersiz	75	10.8	187	27.0
Toplam	691	100.0	693	100.0

Buna göre, örneklemdaki okulların %10.8'i beden eğitimi derslerinde kullanılan malzeme açısından çok yetersiz, %43.6'sı ise yetersiz bulunmuştur. Ders yapılan spor tesisleri açısından bakıldığında ise, okulların %47 oranında yetersiz, %27 oranında çok yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

Beden eğitimi öğretmenlerinin ders dışı faaliyetleri Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Ders Dışı Faaliyetleri

	Evet		Hayır		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Okul Takımı Çalıştırma	686	95.4	33	4.6	719	100.0
19 Mayıs Töreni Düzenleme	404	56.0	318	44.0	722	100.0
Okul Aile Birliği Üyeliği	28	4.0	694	96.0	722	100.0
Diğer Görevler	157	21.8	565	78.2	722	100.0

Bu tabloya göre, beden eğitimi öğretmenlerinin görev aldıkları ders dışı faaliyetler açısından okul takımlarını çalıştırma (%95.4) ilk sırada yer almaktadır. Resmî bayram ve törenlerde görev alma (%56.0), özellikle 19 Mayıs Atatürk'ü Anma ve Gençlik Spor Bayramı organizasyonu da diğer önemli ders dışı faaliyet olarak gözükmektedir.

Yaşam tarzı ve alışkanlıklar: Çalışmanın son boyutu beden eğitimi öğretmenlerinin yaşam tarzları ve alışkanlıklarına ait bilgileri içermektedir. Bu bölümde öğretmenlere sigara içme alışkanlığı, alkol kullanımı, kilo durumları, düzenli spor yapma alışkanlıkları ve buldukları yerlerde olan spor faaliyetlerini izleme alışkanlıkları üzerine toplam beş soru sorulmuştur.

Öğretmenlerin kendi algılarına göre kilo durumları Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Kendi Algılarına Göre Kilo Durumları

	Kilo Durumu	
	f	%
% 15 den fazla	15	2.6
% 10-15	25	4.4
% 5-10	435	76.4
Bilmiyor	94	16.6
Toplam	569	100

Türkiye'de Beden Eğitimi Öğretmeni Profili

Tablo 5'de belirtildiği gibi beden eğitimi öğretmenlerinin %76'sı kendisini olması gereken-den %5-10 daha fazla kilolu bulmaktadır. % 16.6'sı ise bu konuda görüş beyan etmemişlerdir. Sigara içme alışkanlığına ilişkin bulgular Tablo 6'da özetlenmiştir.

Tablo 6. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Sigara İçme Alışkanlığı

	Sigara İçme Alışkanlığı	
	f	%
Günde 1 Paketten Fazla	13	1.8
Günde 1 Paket	205	29.8
Günde 5 Taneden Az	128	18.6
İçmiyor	343	49.8
Toplam	689	100

Öğretmenlerin sigara içme alışkanlığı bakımından % 50.2'si sigara içtiğini, bunun da %30'u günde bir paket ve üzerinde sigara içtiğini belirtmiştir.

Alkol kullanma alışkanlıklarına ait bilgiler Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Alkol Kullanma Alışkanlığı

	Alkol Kullanma Alışkanlığı	
	f	%
Haftada Birkaç Kere	156	23.4
Günde En Az Bir Kadeh	2	0.3
Sürekli	4	0.6
Kullanmıyor	505	75.7
Toplam	667	100

Buna göre, öğretmenlerin %75.7'si hiç alkol kullanmadıklarını ifade etmişlerdir. Haftada birkaç kez alkol kullananların oranı %23.4'tür. Öğretmenlerden sürekli alkol kullananların oranı %0.6'dır.

Son olarak, beden eğitimi öğretmenlerinin çalıştıkları yerlerdeki spor faaliyetlerini izleme ve düzenli olarak spor yapma alışkanlıklarına ilişkin bilgiler Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Çalıştıkları İl/ilçedeki Spor Faaliyetlerini İzleme ve Düzenli Spor Yapma

	Evet		Hayır		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Spor Faaliyetlerini İzleme	643	93.3	46	6.7	689	100.0
Düzenli Olarak Spor Yapma	379	54.8	313	45.2	692	100.0

Tablo 8 incelendiğinde, çalışmaya katılan beden eğitimi öğretmenlerinin buldukları yerlerde yapılan sportif faaliyetleri % 93.3 oranında izledikleri ortaya çıkmıştır. Beden eğitimi öğretmenlerinin yaklaşık yarısına yakını (%45.2) ise düzenli olarak spor yapmadıklarını belirtmişlerdir.

TARTIŞMA

Demografik nitelikler

Araştırma sonuçları göstermiştir ki, bu çalışmaya katılan beden eğitimi öğretmenlerinin yaş ortalaması 35 yaşın altındadır ve % 50'ye yakınının öğretmenlik yapma süresi beş yıldan azdır. Son yıllarda beden eğitimi öğretmeni yetiştiren yükseköğretim ve bölümlerin sayısı ve buralarda okuyan öğrenci sayıları çok hızlı bir artış gösterdiğinden, bütün kurumlar mezun vermeye başladığında ve Millî Eğitim Bakanlığı da beden eğitimi öğretmeni açığını kapatmakta kararlılık gösterdiğinde okullarda önümüzdeki on yıl içerisinde yaşları 25 ve civarında olan yeni bir beden eğitimi öğretmeni nesli görev alacaktır.

Çalışmanın ortaya koyduğu bir diğer husus da, beden eğitimi öğretmenliği yapanların sadece % 33'ünün kadın olmasıdır. Erkeklerle olduğu kadar kadınlara da beden eğitimi bölümlerine girişte eşit şanslar verecek ve kadınların bu alana girmelerini sağlayacak düzenlemelere ihtiyaç vardır.

Türkiye'de 1998 yılı itibarıyla 9938 beden eğitimi öğretmeni okullarımızda görev yapmaktadır (MEB,1998). Beden eğitimi öğretmenlerinin 2892'si, İstanbul (1060), Ankara (915) ve İzmir (917) olmak üzere üç büyük ilimizdeki okullarda çalışmaktadır. Bu durum hem ülkemizde öğretmen dağılımındaki dengesizliği hem de diğer illerimizde bayan öğretmen ihtiyacının daha da fazla olduğunu ortaya koymaktadır.

Çalışma ortamları

Beden eğitimi dersi öğretimi okullarımızda diğer derslerden daha fazla uygulaması olan bir derstir. Ders yapılan ortamın derslik değil spor salonu, spor sahası, okul bahçesi gibi farklı alanlar olması, ders süresince ve ders dışında öğretmen-öğrenci iletişiminin ve etkileşiminin çok yoğun olması açılarından diğer derslerden farklılık göstermektedir. Bu farklılık beraberinde öğretmene daha fazla fiziksel, duyuşsal ve bilişsel yük ve sorumluluk da yüklemektedir.

Çalışma ortamlarına ilişkin veriler öğretmenlerin beden eğitimi derslerini çok kalabalık sınıflarda ($\bar{x}=38.8\pm9.2$), yaklaşık ortalama kırk öğrenciyle yürütmekte olduklarını ve bunu yaparken de ortalama haftalık ders içi yüklerinin $\bar{x}=22\pm7.2$ saat ve ders dışı yüklerinin de $\bar{x}=9\pm3.1$ saat olduğunu ortaya koymuştur. Türkiye'de Seçkin ve Çiçek (1995) tarafından, ders yüküne ilişkin 1692 lise öğretmeni örneklem alınarak yapılan çalışmada kültür dersleri grubundaki öğretmene haftada ortalama 22 saat; yabancı dil dersleri grubunda ortalama 21 saat; fen dersleri grubunda ise 19 saat ders düştüğü bulunmuştur. Beden eğitimi öğretmenlerinin ders içi yükleri diğer alanlardaki öğretmenlerinkine eşit ya da daha yüksektir.

Beden eğitimi öğretmenlerinin derslerde fiziksel yorgunluğunun da olduğu düşünüldüğünde 22 saatlik haftalık ders yükü çok fazladır. Bu durum okullarda beden eğitimi öğretmeni eksikliğinin bir sonucu olarak görülebilir. Ders içi yükünün fazlalığı ve kalabalık sınıflar, beden eğitimi öğretmenleri tarafından bu dersin etkinliğini azaltan sebeplerden biri olarak gösterilmiştir (Çiçek ve Koçak, 1997; Harrison ve Blakemore, 1992).

Bu çalışmada, örneklemi oluşturan okullarda görev yapan beden eğitimi öğretmenleri, okullarının spor tesisi açısından %75, malzeme yönünden de %50 oranında yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, bu durum beden eğitimi dersleriyle ilgili en önemli üç sorundan biri olarak ortaya konmaktadır (Çiçek ve Koçak, 1997)

Okullarda beden eğitimi derslerinin amaçlarına ulaşabilmesi için bu derslerde kullanılacak tesis ve malzemenin öğretimi gerçekleştirecek sayıda ve nitelikte olması gerekir. Bu konuyla ilgili gereksinimlerin karşılanması ve spor salonlarının sayısının artırılması, bu dersin kötü hava koşullarında salonda, daha güvenli ve sakatlanma riskinin az olduğu zeminlerde yapılmasını sağlayacaktır. Böylelikle öğretmenler ders programlarında yer alan her konuyu öğretme imkânına da kavuşacaklardır. Beden eğitiminde öğretilen konularda öğrencilerde istenilen gelişimin sağlanması onlara yeterli malzeme ile hareketi çok tekrar yapabilme fırsatının verilmesine bağlıdır (Harrison ve Blakemore, 1992).

"Okul takımlarını çalıştırıyor musunuz?" sorusuna beden eğitimi öğretmenlerinin %95'i "evet" cevabı vermişlerdir. Beden eğitimi öğretmenlerinin %56'sı da resmî bayram ve törenlerle ilgili çalışmalarda görev almaktadırlar. Bu durumda, ülkemizde ve dünyada çok tartışılan "öğretmen mi yoksa antrenör mü yetiştiriyoruz?" sorusunun cevabı ülkemiz için "her ikisi de" olmak zorundadır. Ayrıca öğretmen yetiştirme programlarında bayram ve tören kutlamaları ve organizasyonu konuları yeterince yer almalıdır. Antrenörlük ve bayram-tören kutlamaları ile ilgili faaliyetler ders dışı ders yükünün büyük bir kısmını oluştururken (Pehlivan, 1991), zaman zaman ders içi ders yükünün de bir bölümü olabilmektedir. Bu tür faaliyetler için beden eğitimi ders saatlerinin kullanılması yada bu ders dışı faaliyetler dolayısıyla derslerin yapılmaması da sıkça görülmektedir.

Ders dışı etkinlikler gerek zaman olarak gerekse nitelik olarak derslerin önüne geçmemelidir. Maalesef ülkemizde ders dışı etkinlikler olması gereken okul takımı çalıştırma ve resmî bayram ve tören organizasyonları beden eğitimi öğretmenlerine prestij sağlama ve önem açısından derslerin önüne geçmiştir.

Yaşam Tarzı

"Beden eğitimi öğretmenin nitelikleri ne olmalıdır?" sorusuna en önce verilen cevaplardan birisi "sağlıklı yaşam tarzına sahip olmak" olarak belirlenmiştir (Lumpkin, 1990). Beden eğitimi öğretmeni, öğrencilerin ve toplumun gözünde sağlıklı bir model oluşturmalıdır (Siedentop, 1995; Whitley ve arkadaşları, 1988). Öğretmen etkililiği üzerine yapılan çalışmalarda Johnson (1985), öğretmenlerin öğretmeye çalıştıkları konuda örnek teşkil etmelerinin o konu

hakkında sözel açıklamalarda bulunmalarından çok daha etkili olduğunu ortaya koymuştur. Sağlık, zindelik, yaşam boyu spor alışkanlığının öneminden ve faydalarından bahseden beden eğitimi öğretmeninin şişman ve hantal görüntüsü ya da, sigaranın zararlarından bahseden beden eğitimi öğretmeninin ağızında sigara ile okulda dolaşması, beden eğitimi öğretmenini çocuklara öğretmeye çalıştığı konularda ne derece inandırıcı kılabilir. Araştırmalar (Melville ve Cardinal, 1988; Whitley ve arkadaşları, 1988) özellikle beden eğitimi öğretmenlerinin sağlıkla ilgili alışkanlıklar yönünden öğrenciler tarafından örnek alındığını göstermektedir.

Clark, Blair ve Culan (1988)'ın yaptığı beden eğitimi öğretmenlerinin yaşam tarzına ilişkin çalışmada 265 öğretmenin % 67'si hiç sigara içmediğini söylerken, %75'i düzenli ve sürekli spor yaptıklarını belirtmişlerdir.

Sağlıklı yaşam tarzını ortaya koyan değişkenlerden bu çalışmada ele alınan kilo, sigara içme alışkanlığı, alkol kullanımı ve düzenli spor yapma alışkanlığı verilerine göre çalışmaya katılan beden eğitimi öğretmenlerinin yarıya yakını istenilen düzeyde ve öğrencilerine örnek teşkil edecek bir sağlıklı yaşam tarzına sahip değildir. Ayrıca, fazla kilo, sigara-alkol kullanımı ve pasif yaşam tarzının kalp damar rahatsızlıkları ve kansere yakalanmada en önemli sebepler olduğu düşünülürse (Gordon ve Kannel, 1983; Hubert ve arkadaşları, 1983) beden eğitimi öğretmenlerinin kalp damar hastalıkları ve kansere yakalanma riskinin yüksek olduğu görülmektedir. Buradan hareketle, beden eğitimi öğretmenlerinin sağlıklı yaşam tarzına sahip olabilmeleri için, öğretmen yetiştiren kurumların bu konu üzerinde hassasiyetle durmaları ve programlarında öğrencilerine sağlıklı yaşam alışkanlığı kazandıracak aktivite ve değerlendirmelere yer vermeleri gerekmektedir.

Özet olarak, çalışmaya katılan 722 beden eğitimi öğretmeninden elde edilen bulgular bu öğretmenlerin yaşam tarzı ve çalışma ortamlarının istenilen düzeyde olmadığını ortaya koymuştur. Bu alanda mevcut durumun iyiye götürülmesinde esas görev beden eğitimi öğretmenine ve onu yetiştiren kurumlara düşmektedir.

KAYNAKLAR

Brandon, J.L. ve Evans, R.I. (1988, September). Are physical educators physically fit? **Journal of Physical Education Recreation and Dance**, 59, 73-75.

Çumragil, B. (1995). Seçilmiş Bazı İllerdeki OrtaÖğretim Kurumlarında Beden Eğitimi Öğretiminin Yapısı ve Sorunları. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Clark, D.G., Blair, S.N., ve Culan, M.R. (1988, September). Are HPE teachers good role models? **Journal of Physical Education Recreation and Dance**, 59, 76-80.

Çiçek, Ş. ve Koçak, S. (1997). An Evaluation of the Effectiveness of Physical Education Teacher Education in Turkey. **AISEP'97 World Congress on Teaching, Coaching and Fitness Needs in Physical Education and Sport Sciences**, Singapore. 4-6 December, 31 (Published in Conference Abstracts Book)

Türkiye'de Beden Eğitimi Öğretmeni Profili

- Harrison, J. M.& Blakemore, L. C. (1992). **Instructional strategies for secondary school physical education** (3rd ed.), Dubuque, AI: Wm. C. Brown.
- Hubert, H. B., F, M., Mc-Namara, P. M., & Castelli, W. P.(1983). Obesity as an independent risk factor for cardiovascular disease: A 26- year follow-up of participant in the Framingham study. **Circulation**, 67 (5), 968-977.
- Köksal, N. (1995). Temel Eğitim 1. Devre Eğitim Programlarında Beden Eğitimi Dersleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lumpkin, A. (1990). **Physical education and sport: A contemporary introduction** (2nd ed). St Louis:Times & Mirror
- Johnson, M. W.(1985). Physical education- fitness or fraud? A call for curriculum reform. **Journal of Physical Education Recreation and Dance**, 56, 33-35.
- Melville, S. B. & Cardinal, B. J. (1988, September). The problem: Body fatness within our profession. **Journal of Physical Education Recreation and Dance**, 59, 85-95.
- Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürlüğü (1996). Öğretmen Niteliği ve İhtiyaç Planlaması Raporu, Ankara.
- O'Hanlon, J. (1978, Nov-Dec). Leadership for tomorrow's physical education programs. **Journal of Physical Education Recreation and Dance**, 49, 37-39
- Özkan, H. (1991) Türkiye'de Beden Eğitimi Öğretmeni Yetiştirme Sisteminin Pedagojik Temelleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Pehlivan, Z. (1991). Ders dışı spor faaliyetlerinde beden eğitimi öğretmenin yer ve önemi. **I.Ulusal Eğitim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Spor Sempozyumu**. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.Aralık, 249-255
- Seçkin, N. ve Çiçek, F. F. (1995). Öğretim Yükünün Analizi. Basılmamış Araştırma Raporu, EARGED, Araştırma ve Planlama Şubesi.
- Siedentop, D. (1991). **Developing teaching skills in physical education**. (3rd ed.) Mountain View: Myfield.
- Whitley, J.D., Sage, J.N., ve Butcher, M. (1988, September). Cardiorespiratory Fitness. Role modeling by physical education instructors. **Journal of Physical Education Recreation and Dance**, 59, 81-84.